

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Ljusne kyrka ligger mitt i norra delen av det område som sedan 1600-talet huserat Ljusne järnbruk. Bruksområdet växte under 1800-talet till ett samhälle, som under andra hälften av 1900-talet allt mer förlorat sin karaktär av bruksort. Idag är kyrkan omgiven av modern bostadsbebyggelse. Ett mindre område omgärdat av ett järnstaket utgör kyrkogården, som inte är invigd för begravningsändamål.

Kyrkan ger från samhällets huvudgata ett monumentalt intryck då den ligger höglänt i en backe. Närmar man sig byggnaden från norr upplevs den snarare som en skola, vilket också var byggnadens ursprungliga funktion.

2.2 Kyrkan

Ljusne kyrka uppfördes sannolikt 1878, då som skola. Den innehöll då förutom flera skolsalar även bostad för lärarinnor och en kyrksal. Åren 1895-96 byggdes skolan om till kyrka under ledning av arkitekten C Widell. Ombyggnaden stöddes av brukets ägare, greven och grevinnan von Hallwyl.

Byggnaden består av en stor rektangulär byggnadskropp under sadeltak, med lägre sakristia i öster och en utbyggnad med förstuga åt väster. Huvudkroppen har mittrisaliter åt söder och åt norr. På den södra återfinns ett spetsigt torn. Byggnadens östra del rymmer kyrkorummet och den västra delen församlingssalar.

Fasaden är beklädd med liggande och stående fasspont som är målad i en ljus grå kulör och med bruna fönsterbågar. Denna färgsättning tillkom efter konservator Per Mattssons undersökning av exteriörens färglager vid 1995 års renovering och imiterar den färgsättning som kyrkan fick efter 1926 års restaurering,. Före 1926 var kyrkan omålad. Exteriören är mycket typisk för tiden med en panelarkitektur som fullt ut utnyttjar det sågade och hyvlade verkets möjligheter.

Även invändigt är kyrkan mycket välbevarad. Kyrkorummet upplevs som treskeppigt och betsat trä dominerar fullständigt interiören. Pelare med konsoler och snedsträvor bär upp läktaren och takstolarna är synliga. Kyrkans byggnadsstil har beskrivits som pseudo-schweizisk. Greve Walter von Hallwyl var bördig från Schweiz och man har menat att han velat fira gudstjänst i en miljö som liknade hemlandets. Även greveparets villa som numera är riven var byggd i samma stil.

Stilistiskt torde man i dag istället säga att den är byggd under influens av den våg av nystilar som påverkar det sena 1800-talets arkitektur. I Sverige influerades träarkitekturen snarare av nygotiken än av schweizerstilen och Ljusne kyrkas interiör är ett mycket fint exempel på nygotisk träarkitektur. Rummet med sin höga rymd är krönt med ett rosettfönster importerat från Tyskland på den östra väggen som fond i koret. Kyrkorummet är öppet upp inock med synliga takstolar. Exempel på de nygotiska stilelementen är arkaden längs läktaren, konsoler och snedsträvor vid pelarna samt bänkarnas utformning med de klöverformade gavlarna. Den kantiga dopfunten – som hör ihop med 1896 års renovering – har också den typiska utformningen med sin placering på ett podium och en utsmyckning med en arkad runt foten.

Predikstolen är placerad ovanför altaret. Altaret byggdes om något till sin nuvarande utformning 1926. Altaret och altarringen flyttades då fram och höjdes. En enklare altaruppsats tillfogades, liksom ett tak ovanför predikstolen. Altarpredikstolen är bevarad från byggtiden och måste ses som anmärkningsvärd. Altarpredikstolar från den allra senaste delen av 1800-talet är sällsynta, de tillkom främst under 1800-talets första hälft. Åtskilliga har också plockats bort under 1800-talet.

Kyrkan har en ovanlig och konsekvent genomförd interiör och är dessutom mycket välbevarad. Detta gör den mycket intressant och ytterst bevarandevärd. Den har ett arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde även på ett nationellt plan. Kyrkan var rivningshotad under 1960-70-talet

2.3 Kyrkotomten

Runt kyrkan återfinns en mindre gräsyta omgärdad av ett järnstaket. Kyrkotomtens sluttande läge har planats ut och en terrassmur av sten avgränsar tomten åt söder.

2.4 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkan ligger i den anrika bruksorten Ljusne. Den ligger mitt i samhället med bostadsbebyggelse runt om. Kyrkan som har sin grundform kvar från byggnadstiden och det nuvarande utseendet från 1896 har en intressant historia som tydligt knyts samman med makarna von Hallwyl. Byggnaden och främst interiören har ett mycket högt kulturhistoriskt och

arkitektoniskt värde. Den är mycket ovanlig för området och ytterst bevarandevärd även nationellt sett.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkans utpräglade panelarkitektur är tidstypisk och välbevarad.
- Den nygotiska interiören är synnerligen enhetlig och har endast genomgått smärre förändringar sedan den tillkom 1896. Den är unik i länet och även av intresse nationellt.
- Den ovanligt sent tillkomna (1896) altarpredikstolen är ovanlig och har trots att den byggts om på 1920-talet ett högt bevarandevärde.
- Kyrkans historia med makarna Hallwyls engagemang ger kyrkobyggnaden ytterligare en dimension.

2.5 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA): Handlingar rörande Ljusne kyrka.

Länsstyrelsen Gävleborg: Handlingar rörande Ljusne kyrka.

Kilström, B I: Ljusne, Fridhems och Vallviks kyrkor samt

Maråkers kyrkplats (1979), i Hälsinglands kyrkor III.

Carlsson, S L: Sveriges kyrkoglar. Lund 1973.